

Solovej, V. O. (2018). *Diial'nist' pidpillia OUN na Tsentral'no-skhidnomu Podilli (1941-1953)* [OUN underground activity in the Central-Eastern Podillya (1941-1953)] (*Candidate's thesis*). L'viv. [in Ukrainian].

Stasiuk, O. (2006). *Vydavnycho-propahandys'ka diial'nist' OUN (1941-1953 rr.)* [OUN publishing and propaganda activities (1941-1953)]. L'viv: Tsentr doslidzhennia vyzvol'nogo rukhu, Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha, 276 s. [in Ukrainian].

Schur, Yu. (n. d.) *Likvidatsiia typohrafii Kam'ianets'-Podil's'koho okruzhnogo provodu OUN* [Liquidation of the printing house of OUN district branch in Kamianets-Podilskiy]. Retrieved from <http://ukrnationalism.com/history/2401-likvidatsiia-typohrafii-kamianet-spodilskoho-okruzhnogo-provodu-oun.html> [in Ukrainian].

Yankovska, O. (2007). *Materialno-pobutove stanovyshe silskoho naselennia Ukrainy v povoiennyi period: zemelni pytannia, zhytlo, pratsia* [Material and domestic life of villagers in Ukraine if Postwar period: land problems, dwelling, labour]. *Ukraina XX st.: kultura, ideolohiia, polituka*, (11), 389–391. [in Ukrainian].

Отримано: 23.01.2022

DOI 10.32626/2309-2254.2022-35.246–262

УДК 94(4):(437.6)

АТАМАНЕНКО Алла – доктор історичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та національної безпеки та Інституту досліджень української діаспори імені професора Любомира Винара Національного університету «Острозька академія», вул. Семінарська, 2, м. Острог, індекс 35800, Україна (alla.atamanenko@oa.edu.ua)

ORCID 0000-0003-4940-1625

АТАМАНЕНКО Алла – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of Educational and Scientific Institute of International Relations and National Security and Lubomyr Wynar Institute for Ukrainian Diaspora Studies, National University of Ostroh Academy, 2 Seminarska Street, Ostroh, index 35800, Ukraine (alla.atamanenko@oa.edu.ua)

Бібліографічний опис статті: Атаманенко, А. (2022). Українці Словаччини як чинник українсько-словацької міжкультурної взаємодії другої половини ХХ – першого двадцятиліття ХХІ ст. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (35), 246–262.

УКРАЇНЦІ СЛОВАЧЧИНИ ЯК ЧИННИК УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПЕРШОГО ДВАДЦЯТИЛІТТЯ ХХІ ст.

Анотація. Метою дослідження є встановлення ролі автохтонної української інтелектуальної еліти Словаччини в посиленні взаємодії української та словацької культур. **Методологія дослідження** базована на застосуванні проблемно-хронологічного, конкретно-історичного та наративного методів, а також загальнонаукових методів

аналізу та синтезу. **Наукова новизна** полягає у вперше зробленій спробі узагальнити дані про роль автохтонної української громади Словаччини, у т.ч. її інтелектуальної еліти, у сприянні розвитку українсько-словацької міжкультурної взаємодії. **Висновки.** Упродовж другої половини XX – першого двадцятиліття XXI ст. представники русинсько-української громади робили все можливе для розвитку, дослідження та популяризації української культури в Словаччині. З входженням останньої до ЄС у 2004 р. активізувалась державна підтримка діяльності русинсько-українських громадських організацій, видань, шкільництва тощо. Український музей у Свиднику є одним із найпомітніших українських етнографічних музеїв світу, а на сторінках його видань досліджується та популяризується українська культура, етнографія, фольклор, історія. Словацькі українці багато роблять для розвитку українознавства у Словаччині як на рівні діяльності інституцій, так і на рівні наукових публікацій, проведення наукових конференцій. Формуванню позитивного сприйняття української культури в Словаччині сприяла діяльність театральних колективів. Не менш важливе значення для популяризації української культури має творчість літераторів та літературознавців, проведення презентацій нових видань і творів, здійснення перекладів української літератури різних епох. Українська культура та історія, включно з історією русинсько-української громади, популяризуються завдяки медіа – радію, телебаченню, пресі та Інтернету.

Ключові слова: українці Словаччини, діаспора, словацьке українознавство, культурна взаємодія.

UKRAINIANS OF SLOVAKIA AS A FACTOR OF UKRAINIAN-SLOVAK INTERCULTURAL INTERACTION OF THE SECOND HALF OF THE XX – FIRST TWENTY YEARS OF THE XXI CENTURIES

Abstract. *The purpose of the study* is to establish the role of the autochthonous Ukrainian intellectual elite of Slovakia in strengthening the interaction of Ukrainian and Slovak cultures. **The research methodology** is based on the application of problem-chronological, concrete-historical and narrative methods, as well as general scientific methods of analysis and synthesis. **The scientific novelty** lies in the first attempt to generalize data on the role of the indigenous Ukrainian community, including its intellectual elite in Slovakia, in promoting the development of Ukrainian-Slovak intercultural cooperation. **Conclusions.** During the second half of the XX – first twenty years of the XXI century representatives of the Ruthenian-Ukrainian community did everything possible to develop, study and promote Ukrainian culture in Slovakia. With the latter's accession to the EU in 2004, state support for the activities of Ruthenian-Ukrainian public organizations, publications, schools, etc. intensified. The Ukrainian Museum in Svydnyk is one of the most prominent Ukrainian ethnographic museums in the world, and the pages of its publications explore and promote Ukrainian culture, ethnography, folklore, and history. Slovak Ukrainians do a lot for the development of Ukrainian studies in Slovakia both at the level of institutions and at the level of scientific publications, holding scientific conferences. The activity of theatrical groups contributed to the formation of a positive perception of Ukrainian culture in Slovakia. Equally important for the popularization of Ukrainian culture is the work of writers and literary critics, presentations of new publications and works, translation of Ukrainian literature of different eras. Ukrainian culture and history, including the history of the Ruthenian-Ukrainian community, are promoted through the media – radio, television, press and the Internet.

Key words: Ukrainians of Slovakia, diaspora, Slovak Ukrainian studies, cultural interaction.

Постановка проблеми. Світове українство впродовж багатьох років є одним із чинників встановлення взаємодії української культури з культурами країн проживання. В українській науці упродовж низки років з'являється все більше досліджень, присвячених різним аспектам діяльності українських громад за кордоном, у т.ч. й розитковій української літератури, преси, театру, хорових та танцювальних колективів, які ставали і стають позитивним чинником взаємодії культур. У політологічному науковому дискурсі діяльність світового українства в цьому напрямі вписується у поняття публічної, при конкретизації – діаспорної чи діаспоральної дипломатії. Українство в кожній з країн світу має власні особливості появи та розвитку, не є винятком і Словаччина, в якій значна частина українців є автохтонами. Водночас, особливості історичного розвитку та різноманітні політичні чинники призвели до низького рівня усвідомлення власного походження, розколу спільноти на русинську та українську громади та високого рівня асимілятивних процесів. У цих умовах українські інтелектуали підтримують розвиток української культури на словацьких землях, одночасно з розбудовою ідентичності сприяють встановленню українсько-словацького міжкультурного діалогу, формуючи не лише позитивний образ українців Словаччини, а й української культури та України в цілому в словацькому суспільстві. Не зважаючи на достатню увагу дослідників до діяльності українців у Словаччині, тема не стала предметом спеціального вивчення, що визначає її актуальність.

Аналіз джерел та останні дослідження. Українсько-руський етнічний меншині Словаччини сьогодні присвячено значну кількість досліджень українських, словацьких, канадських та інших вчених, які висвітлюють як історичне минуле та спадщину, так і сьогодення. Об'єктом уваги вчених стали політичні та історично-соціальні аспекти розвитку громад (М. Болдижар, С. Віднянський, М. Гайдош, С. Конечний, М. Мушинка тощо), історія культури (Т. Байцура, І. Ванат, Л. Гараксим, І. Гранчак тощо), релігії й церковного життя (О. Баран, Ю. Коссей, О. Мишанич, А. Пекар), літературознавства, фольклористики та етнографії (Л. Бабота, Ю. Бача, Надія та Йосиф Варголи, В. Микитань, О. Мишанич, М. Мольнар, М. Неврлий, М. Сополіга тощо), мовознавства (М. Чижмарова (Чижмар)), мистецтва (Д. Сополіга). Спеціалізованим виданням з русинсько-української тематики став «Науковий збірник» Музею української (певний час за назвою – українсько-руської) культури у Свиднику. Крім того, темою окремого вивчення є актуальна політична та наукова проблема політичного русинства, якій присвячена значна кількість досліджень (Віднянський, 2016, с.8–17).

У Словаччині сформувалась низка наукових центрів україністики: Пряшівський університет ім. П. Шафарика, Словацька академія наук, філософський факультет Університету імені Я. Коменського в Братиславі, філологічний факультет Університету імені Матея Бели в Банській Бистриці. Авторами багатьох спеціальних досліджень, присвячених різним аспектам розвитку української культури в Словаччині стали І. Ванат, Т. Байцура, Ю. Бача,

М. Гайдош, Л. Гараксим, О. Зілінський, С. Конечний, М. Мушинка, М. Мольнар, М. Неврлий, О. Рудловчак, Й. Сірка, М. Сополіга, П. Шворц тощо.

В Україні русинсько-українське населення Словаччини також викликає дослідницький інтерес. Окрім наукових публікацій, упродовж кількох останніх років було захищено низку дисертацій, присвячених різним аспектам життя та культури словацьких українців (Т. Філіної – про національно-культурний розвиток русинів-українців Східної Словаччини у другій половині XVIII – першій половині XX століття; О. Фабрики-Процької – про народну музичну культуру лемків і русинів Карпатського регіону в контексті ідентифікаційних процесів XX – початку XXI століть; В. Алмашія – про громадсько-культурне життя та процес національного визначення українців Словаччини (1989-1995); І. Любчика – про Лемківщину та лемків у новітній історії Центрально-Східної Європи тощо). Ці дослідження свідчать про сталий інтерес до українського населення Словаччини. Питання ролі українців у розвитку українсько-словацької міжкультурної взаємодії найбільшою мірою розглядались у роботах О. Кушнір про низку аспектів функціонування журналу «Дукля», О. Кобець про літературний вимір словацько-українського діалогу. В окремих роботах, зокрема, О. Лісової про українську фольклористику Словаччини другої половини XX – XXI століття, серед іншого розглядається діяльність русинсько-українських громадських організацій Словаччини, історія заснування і діяльність Музею української культури в Свиднику, персоналії провідних фольклористів та етнографів. Словацькі та українські дослідники співпрацюють у Комісії істориків Словаччини та України, питання міжкультурної взаємодії розглядаються на сторінках «Історичного часопису з богемістики і словакістики», що видається Комісією та Центром історичних студій з богемістики і словакістики Ужгородського національного університету.

Наше дослідження ґрунтується на використанні в якості джерел спогадів, інтерв'ю, публікацій на сторінках української преси в Словаччині. Важливу інформацію дають також новинні інтернет-ресурси.

Мета статті – встановити роль автохтонної української інтелектуальної еліти Словаччини у посиленні взаємодії української та словацької культур.

Виклад основного матеріалу. Українська громада Словаччини має довгу історію й певні особливості розвитку. Сьогодні українців Словаччини можна поділити на дві основні категорії: автохтонів та діаспору, при цьому остання до недавнього часу була відносно малочисельною. Перші живуть на землях Північно-Східної Словаччини з давніх давен, населяючи близько 260 сіл, розташованих на території вздовж словацько-польського та словацько-українського кордону, що заглиблюється на 10-30 км. Другі – оселились тут переважно у XX – на початку XXI ст. або є нащадками мігрантів, їх кількість сьогодні збільшується завдяки реалізації оновленого міграційного законодавства Словацької Республіки. Поки що, не зважаючи на поступове збільшення кількості мігрантів чисельнішим є автохтонне русинсько-україн-

ське населення Словаччини, яке сьогодні, на жаль, активно асимілюється, через несформовану національну ідентичність, довготермінову в силу низки об'єктивних причин непривабливість для них України, недостатність чи й відсутність стимулювання, у т.ч. й фінансового, процесів, що пов'язані із формуванням ідентичності, з боку нашої держави. Крім того, в Словаччині сьогодні існують дві офіційні меншини: українська та русинська. Самоназва українців, які живуть на цій землі, змінювалась із часом, але традиційно вживається назва «русини-українці», в побуті ж існують назви «русини», «руснаки», історично – «карпаторусини», «угрорусини» тощо.

У кожній країні умови, що уможливають збереження національної/етнічної ідентичності, розвиток культури етнічної чи національної меншини і, відповідно, міжкультурну взаємодію, визначаються внутрішнім законодавством, переважно базованим на міжнародному праві. На рівні країн Європейського Союзу (і Словаччина не є винятком) це забезпечує можливість розвитку етнічних громад та серед іншого – тих складових діяльності, що формують національну культуру, хоча представники української інтелігенції в Словаччині наголошують на активній словакізації населення впродовж часів незалежності держави, що підтверджується дослідженням Миколи та Олександра Мушинок (Mušíňka M., Mušíňka A., 2011). Помилки в етнополітичному менеджменті Словацької Республіки було визнано і в запропонованій у 2018 р. «Стратегії розвитку місцевої та регіональної культури та культури національних меншин до 2030 року» (Stratégia, 2018).

Українська інтелігенція в Словаччині почала активно формуватись після Другої світової війни. За даними, які наводить відомий словацький україніст М. Гайдош, у 1961 р. серед осіб, що мали вищу освіту, словаків було 1,6% населення, українців – 1,92% (Gajdoš, 2000, s.209). У 1950-х – 1960-х рр. відбувся своєрідний сплеск видання якісної наукової українознавчої літератури, часто – у співпраці з дослідниками з України, авторства Ю. Бачі, О. Зелінського, А. Ковача, І. Мацинського, М. Мушинки, О. Рудловчак тощо. Не зважаючи на те, що за словами Ю. Бачі, держава, даючи інтелігенції зарплату, змушувала її до єдності, консолідації, «прогресивності» та, зокрема, «служіння народові», а іншу частину інтелігенції – греко-католицьких священників – держава просто ізолювала, майже сотню свідомих учителів-українців – перевела на словацькі школи по всій республіці (Бача, 2007, с. 52), прийшло розуміння значення рідної мови та художньої літератури для збереження національного життя населення та формування національної свідомості, усвідомлення єдності та точнішого визначення «руськості» «нашого народу» (Бача, 2007, с. 52). Це спричинило проведення наукових конференцій та появу численних досліджень, присвячених народній творчості, історії та культури українців-русинів тогочасної Чехословаччини, роздумів над місцем літератури в культурному житті. В цей час створювалися різноманітні організації інтелігенції, серед яких – «Клуб приятелів української літератури», що в окремих роках нараховував до тисячі членів (Бача, 2007, с. 53).

Після 1968 р. частина інтелігенції через побоювання утисків відійшла від української справи, інша – зазнала переслідувань (можна згадати як приклад, долі Ю. Бачи, В. Капішовського, І. Мадинського, М. Мушинки та ін.). Тому наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років до українознавства та роботи в українських організаціях повернулась «невеличка група гуманітарної інтелігенції» (Гаврош, 2013, с. 23). Не зважаючи на те, що обставини були не дуже сприятливі для цього, вони все ж зберегли, хоч і з втратами, українську ідентифікацію та активно працювали як над збереженням української ідентичності, так і над формуванням позитивного образу української культури в чехословацькому, а згодом – у словацькому суспільстві. Спробуємо виокремити та схарактеризувати кілька основних напрямів у діяльності словацьких українців, які сприяли розвиткові українсько-словацької міжкультурної взаємодії.

Збереження національної ідентичності традиційно відбувається через *громадські організації*, серед яких – сучасні об'єднання та їх попередники: історичний Культурний союз українських трудящих (КСУТ, у 1990 р. був перейменований у Союз русинів-українців Чехословаччини, у 1993 р. – у Союз русинів-українців СР (СРУСР)), Українсько-Словацьку ініціативу, Словацько-Українське товариство, громадське об'єднання Координаційний комітет реоптантів тощо.

У часи діяльності КСУТ, проводились щорічні свята культури русинів-українців Словаччини у Свиднику (з 1955 р.), фестивалі культури та спорту (з 1962 р.), драми і художнього слова ім. О. Духновича (з 1969 р.) у Меджилабірцях, фольклору русинів-українців Словаччини у Камійонці (з 1965 р.), огляд виконавців народної пісні «Маковицька струна» у Бардієві (з 1973 р.) та ін. Союзом було організовано свята культури й спорту в українських селах Східної Словаччини. Він підтримував творчі зв'язки з товариством «Україна» (Київ) та культурними осередками українців і русинів Польщі та Югославії; співпрацював із управлінням культури Закарпатської області. КСУТ мав своїх депутатів у парламенті, його діяльність повністю фінансувалася з державного бюджету.

Сьогодні однією з найчисельніших сучасних громадських організацій є СРУСР (Союз русинів-українців Словацької Республіки, який має регіональні ради (напр., Бардіївську, Кошицьку тощо)). Основні напрями роботи організації популяризують мистецтво та фольклор, літературу, музику, пісню тощо. Це – організація та проведення етнічних фестивалів, пісенних конкурсів, святкування урочистих подій. Так, СРУСР є організатором фестивалю фольклору русинів-українців Словаччини в Камійонці, свята культури русинів-українців Словаччини у Свиднику, фестивалю драми і художнього слова ім. О. Духновича, художнього читання жінок «Струни серця». Ці акції значною мірою проводяться за рахунок фінансування урядом СР, спеціально призначених грантових фондів, які останнім часом скорочуються. СРУСР є видавцем суспільно-політичної газети «Нове життя», на сторінках якої висвітлюються важливі події з життя громади та заходи цієї організа-

ції. Осередком проведення акцій є й Центр української культури (Словацько-український центр культури) в Пряшеві.

Медіа українців Словаччини також є важливою складовою розвитку, а відтак і поширення української культури (Коне́шнґ, 2009, s.44–45). Наприкінці 1940-х – на початку 1950-х років у Словаччині виходила низка русинсько-українських (хоч і не завжди україномовних) видань (Gajdoš, Konečný, 2014, s. 94–95), але дотепер збереглися три, два з яких видаються СРУСР: газета «Нове життя», дитячий журнал «Веселка», а також літературно-мистецький та публіцистичний журнал «Дукля», який з 1953 р. видає Спілка українських письменників Словаччини. «Нове життя» і «Веселка» виходять з 1951 р., з перервою через події 1968 року, коли деякі номери зокрема «Нового життя» були заборонені військовою комендатурою або вийшли підпільно, що мало наслідки для редакції газети у період «нормалізації» на початку 1970-х рр. У цей час відбулося скорочення кількості видань: припинилось видання журналу «Дружно вперед» та «Наукових записок КСУТ», були проблеми з редакторською роботою (Бача, 2007, с. 55). Проблеми поглибились у 2011 р., коли за рішенням адміністрації заступника голови Уряду СР Рудольфа Хмела кошти для видання газети було скорочено більш ніж на половину, і видання газети, яка ще раніше почала виходити не як тижневик, а один раз на два тижні, призупинили (Гват, 2015). Тоді ж було скорочено державні субсидії на дитячий журнал «Веселка» та на літературно-публіцистичний часопис «Дукля» (Гват, 2011). Але тоді на допомогу прийшли читачі, які надсилали пожертви на розвиток газети. З 2014 р. «Нове життя» і «Веселка» виходять регулярно, бо на основі рішення Європейської комісії про підтримку преси національних меншин від 8 грудня 2014 р. було виділено кошти на їх видання (програма діяла до 2020 р., пізніше була оновлена). Так як газета є виданням СРУСР, то в ній не лише подається інформація про різні культурні та історичні події, а також періодично обговорюються питання життя організації.

Літературно-мистецький та публіцистичний журнал «Дукля», який 2023 року буде відзначати своє 70-ліття, і сьогодні є одним із найінформативніших літературно-публіцистичних видань. Матеріали «Дуклі» популяризують у Словаччині та світі українську мову, літературу та поезію, історію, фольклористику, що визначає його непересічне значення для розвитку літератури, літературознавства, публіцистики та журналістики в цілому і перетворює на своєрідну культурну трибуну українства. Важливо, що вже багато років у журналі співпрацюють не лише словацькі українці, а й автори з України та інших країн, що робить видання міжнародним літературно-публіцистичним форумом. До редколегії видання входили чи входять Іван Яцканин, Василь Дацей, Степан Гостиняк, Ярослав Джоганик, Мирослав Ілюк (в минулому – головний редактор «Дуклі»), Прокіп Колісник, Ганна Коцур, Сергій Макара, а також співробітники з України, зокрема Григорій Гусейнов (редактор відомого українського журналу «Кур'єр Кривбасу») та ін. На окреме відзначення заслуговує високохудожнє оформлення видання.

СРУСР, враховуючи труднощі, що виникали час від часу з фінансуванням українсько-руських ЗМІ, у 2014 р. вирішив створити інформаційний центр, який би опікувався видавничими справами, через що було створено Медіацентр (громадське об'єднання Медіального центру русинів-українців Словаччини).

Безперечно важливими для поширення знань про Україну та закордонних українців Словаччини є можливості радіо та телетрансляцій. Вони реалізуються завдяки існуванню національно-етнічних передач словацького радіо, серед яких є й русинсько-українські. Ще 1 грудня 1934 р. у Кошицях було створено «Радіослужбу для Підкарпатської Русі», перша передача якої прозвучала 3 грудня того ж року. В Словаччині цю дату прийнято вважати днем народження національно-етнічних передач словацького радіо, а для української громади українське радіо ставало об'єднуючим чинником. Важливість його роботи відзначалося у 1984 р. під час урочистих зборів та семінару КСУТу до 50-ліття існування українського радіомовлення в Чехословаччині. Матеріали семінару було опубліковано в окремому випуску «Наукових записок» КСУТ у 1984 р. (Наукові записки, 1988).

Радіо працювало майже весь час, з перервами на період окупації Кошиць Угорщиною, у зв'язку із Словацьким національним повстанням і воєнними подіями 1944-1945 рр. Передачі в Братиславі було відновлено у жовтні 1945 р., а в серпні 1948 р. було перенесено до Пряшева під назвою «Українська студія чехословацького радіо». До 1951 р. передачі велися українською та російською мовами, потім – лише українською. З 1993 р. її було перейменовано у «Головну редакцію національно-етнічних передач Словацького радіо», яка мала три редакції: німецьку, русинсько-українську і ромську. З 1 вересня 1998 р. русинсько-українську редакцію було розділено на русинську та українську. Певний час національні передачі з Пряшева готувало кілька колективів – «тімів», зокрема український та русинський. Вони транслювали новини і подавали інформації про життя в республіці та регіоні, плекали у слухачів повагу до місцевих та загальнонаціональних культурних надбань і традицій. Серед популярних передач – «Мій рідний край», «Наша історія в легендах та усних переказах», «Пісні минулого», «Село грає, співає і думу думає» тощо. Слухачі мали можливість слухати записи постановок Українського національного театру, радіоп'єси, казки для дітей. Однак 20 серпня 2003 р., не зважаючи на зібрані проти перенесення підписи понад 20 тис. осіб, редакція вимушена була розпочати працювати в Кошицях, де поступово було обмежене фінансування та скорочено склад працівників, хоча трансляції цих програм в обсязі 25 годин на тиждень було збережено. Головну редакцію національно-етнічних передач перетворили на редакцію національно-етнічних передач радіо Патрія, котре є однією з 9 радіопрограм Радіо та телебачення Словаччини.

Важливе значення мають і програми словацького телебачення українською мовою, що здійснюються редакцією передач для національних меншин STV2. Кожний другий вівторок місяця транслюється передача «Тележурнал національних меншин». Орієнтовна тривалість передач цього ресурсу – 1 го-

дина щомісяця. З 1 березня 2017 р. як результат спільного виробництва Větrných mlýnů і трьох громадсько-правових телевізій Чехії (ČT), Польщі (TVP) та Словаччини (RTVS) започатковано документальний цикл передач «Українська читанка», де чеські, словацькі і польські режисери представляють життя і творчість українських письменників. В «Українській читанці» були представлені українські письменники зі Словаччини та України: Павло Коробчук, Сергій Жадан, Петро Мідянка, Андрій Бондар, Тарас Прохасько, Юрій Винничук, Наталка Сняданко, Любо Дереш, Григорій Семенчук, Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Лариса Денисенко, Олександр Ірванець, Артем Чапай, Софія Андрухович, Галина Крук, що сприяло формуванню уявлень про сучасну українську літературу в двох країнах.

Словацьке телебачення знімає й транслює фільми про видатних українців – жителів Словаччини або вихідців з цього регіону. Зокрема, такі фільми зняті про видатного дослідника, мецената та колишнього дисидента М. Мушинку. Відгук у словацькій пресі викликав фільм «Диригент з ГУЛАГу» на основі спогадів відомого культурного та громадського діяча Лева Довговича, а також англomовний фільм зі словацькими субтитрами про національного героя США, уродженця Пряшівщини Михайла Стренка тощо.

Популяризація українськості значною мірою відбувається й через *літературну та видавничу діяльність*: виходять книги русинсько-українських авторів як українською, так і словацькою мовами, поширюються переклади словацькою творів письменників та поетів як українсько-руських, так і з України, відбуваються презентації нових видань. Поруч із видавничою діяльністю інформативну функцію виконують бібліотеки та бібліотечні колекції, уможливлення передачі видань провідним та меншим бібліотекам Словаччини, в тому числі з колекціями україніки. Один із провідних україністів Словаччини академік М. Мушинка свою унікальну книжкову колекцію, що включає понад 15 тис. видань, передав Пряшівському університету, щоб уможливити розвиток на його базі досліджень з українознавства, а Ю. Бача подарував свою книгозбірню двома частинами: до Ужгородського університету та Музею української культури в Свиднику (Хланта, 2012, с. 19).

Наголосимо, що *українська література Словаччини* представлена цілим гроном талановитих письменників та поетів. Українські письменники та поети Словаччини Є. Бісс, В. Гренджа-Донський, С. Гостиняк, В. Дацей (його книгу було висунуто на Шевченківську премію в Україні), Й. Збілей, І. Мацинський, М. Шмайда, І. Яцканин та багато інших збагатили своєю творчістю не лише українську, але й словацьку літературу.

Важливо, що Спілка українських письменників Словаччини (голова І. Яцканин) проводить зустрічі з громадськістю та презентації нових видань, у т.ч. перекладів українською яскравих творів сучасної словацької літератури. Це будує інтенсивний словацько-український літературний діалог. Вагомим результатом є те, що у перекладі на українську мову в Україні з'являються книжки поезії чи прози словацьких авторів, а в Словаччині – українських.

Така діяльність зміцнює зв'язки між країнами та їх культурами. По обидві сторони словацько-українського державного кордону є великий людський потенціал, який необхідно використати у розбудові словацько-українських та українсько-словацьких літературних мостів.

Спілка українських письменників Словаччини проводить також презентації видань, що вийшли в різних видавництвах України (наприклад, в ужгородському видавництві «Гражда»), ознайомлюючи українську та словацьку громадськість із важливою складовою української культури. Перекладачі та критики перекладу Словаччини щорічно беруть участь у роботі Літньої школи перекладу, при якій діє українське відділення. Літня школа працює під егідою Товариства перекладачів художньої літератури та Товариством перекладів фахової літератури. Заснована у 1975 р., вона перетворилась на форму спілкування перекладачів та обміну досвідом з теорії і практики перекладу.

З 1993 р. у Літній школі було створено відділення перекладу мовами національних меншин, яке фактично перетворилось в українське перекладацьке відділення, учасники якого займались питаннями словацько-українського перекладу. У засіданнях українського відділення Літньої школи перекладу брали участь Л. Бабота, І. Васильцо, І. Галайда, Я. Джоґаник, В. Конопелець, А. Кундрат, Ю. Кундрат, М. Роман, І. Яцканин та ін., а також студенти-україністи кафедри української мови і літератури філософського факультету Пряшівського університету. Сьогодні представники українського перекладацького цеху знайомлять словацького читача з маловідомою для Словаччини творчістю «розстріляного відродження», шістдесятників, двотисячників – важливим пластом української та світової культури. Внесок у вивчення русинсько-української культури Словаччини роблять наукові видання.

Важливим чинником популяризації української культури є постійно діючі *музейні комплекси* (у нашому випадку непересічною є діяльність Музею української культури в Свиднику, що є складовою частиною Словацького національного музею) та їх друкована наукова та презентаційна продукція. У мережі словацьких музеїв свидницький музей займає достойне місце, як один із найстаріших та найвідоміших музеїв етнічної меншини. Багаторічна діяльність закладу сягає корінням у 1948 р., коли Музейне товариство Української народної ради Пряшівщини здійснило першу потужну етнографічну експедицію з метою збирання експонатів для музею. Офіційно музей створили у 1956 р. як Український етнографічний музей у Меджилабірцях, з 1964 р. він знаходиться у м. Свидник. Музей мистив модерну культурно-історичну експозицію та галерею імені відомого народного майстра Дезидерія Миллого з унікальною колекцією ікон. У 1975 р. започаткували етнографічно-архітектурну експозицію просто неба – скансен, де на основі збережених пам'яток матеріальної культури створено цілісну картину умов життя русинів-українців у минулому. З питань розбудови скансену музей тісно співпрацює зі Словацьким інститутом з охорони пам'яток і природи та будівельним факультетом Словацької вищої школи техніч-

них наук у Братиславі. Перша пам'ятка скансену – зрубна хата з с. Кечківці Свидницького округу – була переміщена у 1975 р. Нині на 11 га знаходиться майже 50 цінних пам'яток народного будівництва, у фондах зберігається понад 70 тис. експонатів, біля 100 тис. феромагнітних плівок із записами фольклору, 5 тис. фотоплівок із польових досліджень. Музейна бібліотека зберігає значну кількість літератури. Художній фонд музею нараховує понад 5 тис. предметів та мистецьких творів, серед яких є колекція унікальних робіт з Музею визвольної боротьби України в Празі. Експозиція постійно вдосконалюється і привертає увагу відвідувачів з різних країн.

Багато років Музей української культури в Свиднику не лише зберігає та популяризує русинсько-українську спадщину, а й є одним із потужних осередків її дослідження. Тут з 1965 р. видаються «Наукові збірники», що давно стали «верстатом» співпраці вчених різних країн, головною сферою наукових зацікавлень яких є русинсько-український спадок Словаччини у різних сферах життя та культури. Співробітники музею є авторами та співавторами численних монографій з історії культури, культурології, етнографії, фольклористики, історії природи тощо.

Музей уже багато років у співпраці з науковими установами України, Польщі, Румунії, США, Канади та інших країн організовує спільні етнографічні експедиції. Помітною є й співпраця з центральними словацькими науковими інституціями: Словацькою академією наук, філософськими факультетами університетів у Братиславі та Пряшеві, Словацькою національною галереєю та іншими установами. Сьогодні музей позиціонується як один із найпомітніших осередків україністики в Словаччині. Певним підсумком роботи музею стала міжнародна наукова конференція «Українці в історії та культурі Карпат», яка відбулася у квітні 2016 р., в якій брали участь відомі дослідники зі Словаччини, Чехії, України та Польщі. Науковий форум був приурочений 60-річчю від дня заснування музею і 70-річчю його багаторічного директора М. Сополіги (Міжнародна конференція, 2016).

Важливе значення для формування позитивного образу української культури має *створення та розвиток театральних колективів*. У Словаччині на особливу увагу мав би заслуговувати Пряшівський театр ім. О. Духновича, створений понад 70 років тому, який до початку 1990-х рр. носив назву Український національний театр. Утім, якщо доволі тривалий час на сцені театру ставилися вистави за п'єсами українських, словацьких (і не лише) авторів, то вже понад 20 років на його сцені вистави відбуваються лише русинським діалектом (Барбіл, 2019; Філіна, 2020, с. 45). У 1960-х роках вистави Українського національного театру привертали увагу чеської та словацької критики, а проведене у травні 1969 р. соціологічне дослідження показало високий рівень знань про його діяльність як русько-української, так і словацької публіки (Рудловчак, 1971, с. 84-85).

Популяризаторами української народної культури є фольклорні (пісенні, танцювальні) колективи. Зокрема, довгий час русинсько-українську куль-

туру популяризував Піддуклянський професійний мистецький колектив у Пряшеві, заснований як український, який у 1990-х рр. активно перейшов на розробку вокально-музичних та танцювальних номерів офіційно визнаної в Словаччині русинської меншини (Філіна, 2015, с. 45).

Поширення української мови значною мірою відбувалося через *систему української освіти*, як середньої, так і вищої, що є одним із суттєвих чинників встановлення міжкультурної взаємодії. На жаль, сьогодні приходить ся говорити про суттєве скорочення в СР шкіл з українською мовою навчання. Майже всі українські школи – а їх було понад 200 – стали словацькими (Барбіл, 2019; Занепад національного шкільництва, 2015, с. 3). Серед останніх згадаємо, що у 2014 р. з різних, однак у першу чергу фінансових причин, припинила свою роботу українська школа в Габурі Меджилабірського округу, була ліквідована українська Основна школа в Хмельовій Бардіївського округу. Чи не єдиною з основних шкіл з українською мовою навчання сьогодні є Об'єднана школа-гімназія ім. Т. Шевченка в Пряшеві, яка існує вже понад 85 років (була заснована у 1936 р. як Греко-католицька руська гімназія).

Вища українська освіта тісно пов'язана із розвитком наукового українознавства. Велику роль у його розвитку в Чехословаччині, а пізніше в СР відіграла створена майже 70 років тому *кафедра української мови та літератури*, що сьогодні функціонує в складі Інституту русистики, україністики та славистики філософського факультету Пряшівського університету. Кафедра готує фахівців з української мови і літератури, майбутніх учителів для II ступеня основної школи і середніх шкіл усіх типів. Члени кафедри проводять і науково-дослідну роботу з української мови і літератури, а також залучені до укладання підручників. Студенти цього підрозділу беруть активну участь у конкурсі на краще декламування української поезії та прози «Струни серця», присвяченому Ірині Невицькій, у фестивалі драми й художнього слова, які організує СРУСР. У 1998 р. було відкрито українське відділення при кафедрі слов'янських мов на філологічному факультеті Університету імені Матея Бели в Банській Бистриці, але сьогодні воно практично не функціонує.

Дослідники україністики в країнах світу об'єднані у Міжнародну асоціацію україністів (МАУ), засновану у 1989 р. Спроба ж заснування Асоціації україністів Словаччини відбулася значно раніше. Як згадував М. Мушинка, після створення в 1967 р. у Москві Міжнародної асоціації викладачів російської мови групою українських інтелігентів (Ю. Бача, М. Мушинка, М. Мольнар, О. Зелінський) було прийнято рішення створити Міжнародну асоціацію україністів у Чехословаччині. Першим кроком стала організація наукового семінару на тему «Розвиток україністики в соціалістичних країнах Європи», який відбувся 21-22 червня 1968 р. за участю понад 50 вчених із країн Європи, США та Канади. Рішення про створення Асоціації, не зважаючи на протест радянської делегації, яка покинула зал, було прийняте 14 серпня 1968 р. на Шостому конгресі славистів у Празі. Втім, розгорнути офіційно діяльність не вдалося через події в Чехословаччині, які призвели до довгого періоду «нор-

малізації» у 1970-х – 1980-х роках. Спробу створення Асоціації було визнано «антирадянською». Після створення МАУ Асоціація українців Словаччини, що нараховувала майже півсотні членів, увійшла до її складу (У всякого своя доля ..., 2016, с. 211–213).

Потужним є українське літературознавство та фольклористика Словаччини, представлені Л. Баботою, Ю. Бачею, М. Мушинкою, М. Неврлим, О. Рудловчак та іншими дослідниками, що заслуговує на окреме спеціальне дослідження. Більшість з цих вчених проявила себе не лише як літературознавці, але й як талановиті фольклористи, біографи, етнографи, які упродовж багатьох років збирали, готували до оприлюднення та видавали численні збірки автентичних записів народних пісень та інших форм усної творчості, таким чином зберігши національний спадок цілих поколінь. Можна говорити про своєрідний колектив дослідників, що зберегли для майбутніх поколінь потужний пласт української народної культури, яка була втілена у фольклорі. Популяризація цього доробку на радіо, в телепередачах, в фонозаписах сприятиме інформуванню світу про українську народну культуру.

Велике значення для ознайомлення з українською культурою мають мистецькі виставки, що представляють творчість митців України та українців Словаччини. Такі виставки організовуються як Музеєм української культури в Свиднику, де є відповідний відділ, так і громадськими організаціями, закладами освіти. Автори – митці, що живуть у Словаччині, а також запрошені, переважно з України, майстри.

У збереженні національної ідентичності та у побудові культурних зв'язків помітну роль відіграє церква через конфесійну та міжконфесійну взаємодію, а також взаємодію церкви та громади у питаннях відзначення важливих історичних дат. Прикладом останнього можна вважати встановлення Хреста-пам'ятника жертвам Голодомору в Україні 1932-1933 рр. (за проєктом пражівчанина Ігоря Пешти) 4 листопада 2006 р. перед головною брамою Православного собору Олександра Невського в Пряшеві та запровадження щорічної Поминальної Панахиди за участю духовенства, віруючих та офіційних гостей (Ілюк, 2019).

Висновки. Найважливішим чинником взаємодії культур є людський потенціал, непересічні особистості, що сьогодні багато роблять для створення позитивного образу України в Словаччині та світі. Становище української національної меншини в Чехословаччині, а пізніше – Словаччині, в силу історичних та політичних причин є доволі складним, яке пов'язане із активними процесами асиміляції, помилками в етнополітичному менеджменті Словацької Республіки. Не зважаючи на це, представники української інтелігенції в Словаччині багато років робили помітний внесок у формуванні позитивного образу України та її культури в словацькому суспільстві.

Упродовж другої половини ХХ – першого двадцятиліття ХХІ ст. представники русинсько-української громади робили все можливе для розвитку, дослідження та популяризації української культури в Словаччині. З входжен-

ням останньої до ЄС у 2004 р. активізувалася державна підтримка діяльності українсько-русинських громадських організацій, видань, шкільництва тощо. Український музей у Свиднику є одним із найпомітніших українських етнографічних музеїв світу, а на сторінках його видань досліджується та популяризується українська культура, етнографія, фольклор, історія. Словацькі українці багато роблять для розвитку українознавства як на рівні діяльності інституцій, так і на рівні наукових публікацій, проведення наукових конференцій. Формуванню позитивного сприйняття української культури в Словаччині сприяє створення та діяльність театральних колективів. Не менш важливе значення для популяризації української культури має творчість літераторів та літературознавців, проведення презентації нових видань та творів, здійснення перекладів української літератури різних епох. Українська культура та історія, включно з історією русинсько-української громади, популяризуються завдяки медіа – радіо, телебачення, преси та Інтернету.

Сьогодні старше, активне у 1960-х – 2010-х роках покоління української автохтонної інтелігенції Словаччини, поступово відходить. Не зважаючи на долучення до україністики молоді, через словакізацію українського населення, практичне зникнення української середньої освіти в країні, є загроза занепаду української громади, її періодичних видань, наукових досліджень. Задля уникнення цієї ситуації Україна має активніше підтримувати словацьке українство. Варто відродити ліквідоване у 2014 р. Генеральне консульство України у Пряшеві, активізувати підтримку української освіти середнього та вищого рівнів.

Список використаних джерел і літератури:

Барбіл, Б. (2019). «Бо свої то за горами – не чужі». *Svoboda-news*, (16 серпня). URL: <https://svoboda-news.com/svwp/%D0%91%D0%BE-%D1%81%D0%B2%D0%BE%D1%97-%D1%82%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%BD%D0%B5-%D1%87%D1%83%D0%B6%D1%96/> (дата звернення: 15.02.2022).

Бача, Ю. (2007). Українська інтелігенція Словаччини... *Дукля*, 2, 50–59.

Віднянський, С. В. (2016). Актуалізація «русинського питання» в Закарпатті та за його межами в контексті анексії Криму і війни на сході України. *Стратегічні пріоритети*, (4(41)), 8–17.

Гаврош, О. (2013). «Від України ми вже не відречемося». Інтерв'ю з Миколою Мушинкою. У кн.: Мушинка М. *Колеса крутяться... Біобібліографія академіка Миколи Мушинки. До 75-ліття з дня народження та 55-ліття наукової діяльності* (Кн. 3). Пряшів, 18–27.

Гват, І. (2015). Знуцання державних органів Словаччини над українськомовним тижневиком. *Радіо Свобода*, (3 січня). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26775157.html> (дата звернення: 10.09.2021).

Гват, І. (2011). Українська меншина Словаччини перед зникненням? 28 листопада. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24403674.html> (дата звернення: 12.08.2021).

Занепад національного шкільництва. (2015). *Нове життя*: двотижневик русинів-українців СР, 8 (3397) (24 квітня), 3.

Ілюк, М. (2019). У Пряшеві вшанували пам'ять жертв Голодомору в Україні (фото). URL: <https://zakarpattya.net.ua/Special/197495-U-Prishevi-vshanuvayl-ran%E2%80%99iat-zhertv-Holodomoru-v-Ukraini-FOTO> (дата звернення: 10.08.2021).

Міжнародна конференція «Українці в історії та культурі Карпат». (2016). URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=2245> (дата звернення: 14.06.2021).

Наукові записки КСУТ. (1988). Пряшів, 144 с.

Рудловчак, О. До вершин... 25 – Українському Народному Театру. Пряшів, 1971, 20–88.

У всякого своя доля... Розмова Ярослава Шуркали з Миколою Мушинкою. (2016). Пряшів, 398 с.

Філіна, Т.В. (2020). Забезпечення культурних потреб національних меншин у Словацькій Республіці (частина 2: діяльність органів влади). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*: наук. журнал, 2. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 43–47.

Хланга, І. (2012). Молодь, її освіта, виховання та здоров'я – запорука майбутньої України. Розмова з Юрієм Бачею. У кн.: *Юрій Бача: біобібліографічний покажчик*. Ужгород, 14–21.

Gajdoš, M. (2000). Ukrajinské a rusínske školstvo na Slovensku. In *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied* [elektronický zdroj], roč. 3, č. 1, 207–213. URL: <http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?gui=MTP58HC256FKGX11LH75ZWBF1> (дата звернення: 15.05.2021).

Gajdoš, M. & Konečný, S. (2014). *Ukrajinská menšina na slovensku ako objekt a subjekt politiky (1945–1953)*. II. Prešov, 262 s.

Konečný, S. (2009). Kultúrne aspekty vývoja rusínskej a ukrajinskej menšiny na Slovensku v povojnovom decénii. In *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied* [elektronický zdroj], roč. 12, č. 1, 43–60. URL: <http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?gui=HVEBR73HQGBY7VI2LFJM5NCY> (дата звернення: 15.04.2021).

Mušinka, M. & Mušinka, A. (2011). *Národnostná menšina pred zánikom? Štatistický prehľad rusínsko-ukrajinských obcí na slovensku v rokoch (1773) 1881–2001*. Prešov, 618 s.

Stratégia rozvoja miestnej a regionálnej kultúry a kultúry národnostných menšín SR do roku 2030. URL: <https://knowww.eu/nodes/5d9dd6631f60fa223a0401ab> (дата звернення: 10.05.2021).

References:

Barbil, B. (2019). «Bo svoji to za horamy – ne chuzhi» [“Because our own behind the mountains – are not strangers”]. *Svoboda-news*, (16 serpnja). Retrieved from <https://svoboda-news.com/svwp/%D0%91%D0%BE-%D1%81%D0%B2%D0%BE%D1%97-%D1%82%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%BD%D0%B5-%D1%87%D1%83%D0%B6%D1%96/> [in Ukrainian].

Bacha, Yu. (2007). *Ukrayins'ka intelihentsiya Slovachchyn...* [Ukrainian intelligentsia of Slovakia]. *Duklya*, 2, 50–59. [in Ukrainian].

Vidnyans'kyi, S. V. (2016). Aktualizatsiya «rusyns'koho pytannya» v Zakarpatti ta za yoho mezhamy v konteksti aneksiyi Krymu i viyny na skhodi Ukrainy [Actualization of the “Ruthenian question” in Transcarpathia and abroad in the context of the annexation of Crimea and the war in eastern Ukraine]. *Stratehichni priorytety*, (4(41)), 8–17. [in Ukrainian].

Havrosh, O. (2013). «Vid Ukrainy my vzhe ne vidrechemosya». Interv'yu z Mykoloyu Mushynkoyu ["We will not renounce Ukraine". Interview with Mykola Mushynka]. U kn.: Mushynka M. *Kolesa krutyat'sya... Biobibliohrafiya akademika Mykoly Mushynky. Do 75-littya z dnya narodzhennya ta 55-littya naukovoyi diyal'nosti* (Vol.3). Pryashiv, 18–27. [in Ukrainian].

Hvat', I. (2015). Znushchannya derzhavnykh orhaniv Slovachchyny nad ukrayins'komovnym tyzhnevnykom [Bullying of the Ukrainian-language weekly newspaper by the Slovak authorities]. *Radio Svoboda*, (3 sichnya). Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/26775157.html> [in Ukrainian].

Hvat', I. (2011). Ukrayins'ka menshyna Slovachchyny pered znyknennym? (28 lystopada) [Slovakia's Ukrainian minority on the verge of extinction? November 28]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/24403674.html> [in Ukrainian].

Zanepad natsional'noho shkil'nytstva [Decline of the national schooling]. (2015). *Nove zhyttya: dvotyzhnevnyk rusyniv-ukrayintsiv SR*, 8 (3397) (24 kvitnya), 3. [in Ukrainian].

Iliuk, M. (2019). U Pryashevi vshanuvaly pam'yat' zhertv Holodomoru v Ukraini (foto) [Holodomor victims in Ukraine commemorated in Prešov (photo)]. Retrieved from <https://zakarpattia.net.ua/Special/197495-U-Priashevi-vshanuvaly-pam%E2%80%99iat-zhertv-Holodomoru-v-Ukraini-FOTO> [in Ukrainian].

Mizhnarodna konferentsiya «Ukrayintsi v istoriyi ta kul'turi Karpat» [International Conference "Ukrainians in the History and Culture of the Carpathians"]. (2016). Retrieved from <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=2245> [in Ukrainian].

Naukovi zapysky' KSUT [Scientific notes of CUUW]. (1988). Pryashiv, 144 s. [in Ukrainian].

Rudlovchak, O. (1971). Do vershyn... [To the top...]. 25 – *Ukrayins'komu Narodnomu Teatru*. Pryashiv, 20–88. [in Ukrainian].

U vsyakoho svoya dolya... Rozмова Yaroslava Shurkaly z Mykoloyu Mushynkoyu [Everyone has their own destiny... Conversation of Yaroslav Shurkala with Mykola Mushynka]. (2016). Pryashiv, 398 s. [in Ukrainian].

Filina, T. V. (2020). Zabezpechennya kul'turny'kh potreb nacional'ny'kh menshyn u Slovacz'kij Respubliki (chastyna 2: diyal'nist' organiv vlady') [Ensuring the cultural needs of national minorities in the Slovak Republic (Part 2: Government activities)]. *Visny'k Nacional'noyi akademiyi kerivny'kh kadrov kul'tury' i my'stectv: nauk. zhurnal*, 2, 43–47. [in Ukrainian].

Khlanta, I. (2012). Molod', yiyi osvita, vykhovannya ta zdorov'ya – zaporuka maybutn'oyi Ukrainy. Rozмова z Yuriyem Bacheyu [Youth, its education, upbringing and health are the key to the future of Ukraine. Conversation with Yuriy Bacha]. U kn.: *Yuriy Bacha: biobibliohrafichnyy pokazhchik*. Uzhhorod, 14–21. [in Ukrainian].

Gajdoš, M. (2000). Ukrajinské a rusínske školstvo na Slovensku. In *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied* [Ukrainian and Ruthenian education in Slovakia. *Individual and Society*], roč. 3, č. 1, 207–213. Retrieved from: <http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?gui=MTP58HC256FKGXII1LH75ZWBF1> [in Slovak].

Gajdoš, M. & Konečný, S. (2014). *Ukrajinská menšina na slovensku ako objekt a subjekt politiky (1945-1953)*. II. [Ukrainian minority in Slovakia as an object and subject of politics (1945-1953)]. Prešov, 262 s. [in Slovak].

Konečný, S. (2009). Kultúrne aspekty vývoja rusínskej a ukrajinskej menšiny na Slovensku v povojnovom decéni. In *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied* [Cultural aspects of the development

of the Ruthenian and Ukrainian minority in Slovakia in the Post-War decade. *Individual and Society*], roč. 12, č. 1, 43–60. Retrieved from: [http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?p?gui=HVEBR73HQB7Y7VI2LFJ\]M5NCY](http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?p?gui=HVEBR73HQB7Y7VI2LFJ]M5NCY) [in Slovak].

Mušinka M. & Mušinka A. (2011). *Národnostná menšina pred zánikom? Štatistický prehľad rusínsko-ukrajinských obcí na slovensku v rokoch (1773) 1881–2001*. Presov, 618 s. [in Slovak].

Stratégia rozvoja miestnej a regionálnej kultúry a kultúry národnostných menšín SR do roku 2030. Retrieved from <https://knowwww.eu/nodes/5d9dd6631f60fa223a0401ab> [in Slovak].

Отримано: 12.03.2022

DOI 10.32626/2309-2254.2022-35.262–283

УДК 94(477).726.5

ХОМИЦЬКИЙ Василь – здобувач кафедри всесвітньої історії і релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, вчитель історії Староолексинецької ЗОШ I–III ступенів, вул. Перемоги, 15, с. Старий Олексинець, Кременецький район, Тернопільська область, індекс 47063, Україна (vasulko1973@gmail.com)

ORCID 0000-0002-9505-7266

KHOMITSKY VasyI – candidate of the Department of World History and Religious Studies of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk, history teacher of Starooleksynetska Secondary School of I–III grades, vul. Victory, 15, p. Stary Oleksynets, Kremenets district, Ternopil region, index 47063, Ukraine (vasulko1973@gmail.com)

Бібліографічний опис статті: Хоміцький, В. (2022). Інституалізація УПЦ КП в Західній Україні (1992–2018 рр.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (35), 262–283.

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ УПЦ КП В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1992–2018 рр.)

Анотація. *Мета дослідження* – дати аналіз інституалізації УПЦ КП в Західній Україні та з'ясувати структуризацію її єпархій у 1992–2018 рр. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності, всебічності і цілісності, системності, а також на використанні методів – аналізу та синтезу, історико-порівняльного, проблемно-хронологічного. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше в історіографії комплексно показано інституалізацію єпархіальних управлінь УПЦ КП за весь період її існування, а також їхню просвітницьку роль в Західній Україні. **Висновки.** З об'єднанням УПЦ і УАПЦ у червні 1992 р. сформувалась нова інституція – УПЦ КП і розпочалась її інституалізація. З приходом до патріаршества митрополита Філарета дії із утвердження церкви стали більш активнішими і результативнішими. З омолодженням єпископату, зріс інтерес православних віруючих до УПЦ КП. Нові підходи в служінні дали мож-